

**D. PROTASE, ȚAGA. DOUĂ AȘEZĂRI DIN PERIOADA FINALĂ A
ETNOGENEZEI ROMÂNILOR (SEC. IV-VI ȘI SEC. VII-VIII),
CLUJ-NAPOCA, EDITURA NEREAMIA NAPOCAE, 2003, 110 P.**

Localitatea Țaga, situată în nord-vestul Câmpiei Transilvane, la 18 km sud-est de orașul Gherla, jud. Cluj, este menționată în literatura arheologică încă din secolul al XIX-lea. În timp au fost semnalate descoperiri din diverse epoci istorice, de la neolitic până în epoca Daciei romane și a perioadei finale de etnogeneză a românilor.

Așezările care fac obiectul lucrării monografice de care ne ocupăm, au fost identificate, cu prilejul unor cercetări de suprafață efectuate în primăvara anului 1964, de către D. Protase, în locul numit de localnici „Hrube”, situat la cca 3 km spre sud-vest de centrul comunei Țaga.

Cercetările arheologice sistematice s-au efectuat la Țaga-„Hrube” în trei campanii, din anii 1965-1967, de către un colectiv de specialiști sub conducerea autorului lucrării de față. Principalele rezultate ale cercetării arheologice de la Țaga-„Hrube” au fost publicate, într-un raport cuprinzător, de către responsabilul șantierului arheologic încă din anul 1988. Alte referiri la rezultatele cercetărilor de la Țaga s-au făcut, pe parcursul anilor, și în alte lucrări ale prof.univ.dr. D. Protase.

Prin studiul monografic *Țaga. Două așezări din perioada finală a etnogenezei românilor (sec. IV-VI și sec. VII-VIII)*, avem acum, pentru prima dată, prezentarea exhaustivă și sistematică a rezultatelor cercetărilor din cele două așezări de la Țaga-„Hrube”, în care viața unor comunități autohtone a continuat atât în perioada imediat post-aureliană, cât și în epoca încheierii procesului de formare a poporului român.

În prezentarea și analiza rezultatelor cercetărilor arheologice de la Țaga-„Hrube”, autorul a adoptat „stilul clasic”, care facilitează o viziune analitică cuprinzătoare și integratoare, precum și formularea unor încheieri de ordin cultural-istoric credibile.

După câteva considerații preliminare, cu referiri la istoricul cercetărilor de la Țaga, urmează o succintă, dar necesară, caracterizare a mediului geografic din zona comunei Țaga, și apoi prezentarea stratigrafiei, a vestigiilor din alte epoci și a săpăturilor efectuate.

O primă parte a lucrării se referă la prezentarea *Așezării autohtone din sec. IV-VI*. Sunt descrise cele 11 locuințe descoperite, 8 gropi de provizii, 2 cuptoare cu calotă din lut și 2 vetre de foc izolate, la care se adaugă prezentarea și analiza materialelor arheologice (moneda de la Constans, emisiune din anii 341-346; fibula din bronz, din sec. IV, pieptenii din os, cu dinți bilaterali, dintre care unul are apărătoare, respectiv o teacă frumos ornamentată, cu analogii la Davideni-Nearmț, în Moldova și Villey St. Etienne în Franța, și celelalte obiecte de inventar, între care un loc important îl ocupă ceramica).

Considerații importante sunt consemnate cu privire la „datarea și apartenența etnică” a primei așezări de la Țaga-„Hrube”, concluzionându-se că ne aflăm în fața unei așezări daco-romane, care își are începuturile „în preajma anilor 300” și în care viața a continuat până în „primele două-trei decenii ale secolului al VI-lea”.

Ne permitem să subliniem că unele descoperiri de la Țaga, în primul rând cele ce permit o încadrare cronologică „strânsă” (moneda de la Constans, fibula, pieptenii cu dinți bilaterali, unele vase ceramice etc.), precum și unele caracteristici de natură etno-culturală, susțin concluziile autorului monografiei, privind încadrarea primei așezări de la Țaga între cca 300 și primele trei decenii ale secolului al VI-lea și atribuirea acestei așezări unei comunități autohtone, daco-romane.

Partea a doua a lucrării este rezervată prezentării *Așezării din secolele VII-VIII de la Țaga*. Sunt descrise cele 17 locuințe, precum și inventarul arheologic descoperit (ceramica, cercelul de argint din sec. VIII, element important pentru încadrarea cronologică a așezării, mărgelile, fragmentul dintr-un pieptene de os, cu un singur rând de dinți, precum și celelalte piese de inventar).

Pe baza analizei inventarului, autorul formulează considerații pertinente privind „datarea și atribuirea etnică” a celei de a doua așezări de la Țaga-„Hrube”, conchizând că aceasta începe

spre a doua jumătate a sec. VII și cuprinde întreg secolul al VIII-lea. Autorul consideră că, în stadiul actual al cercetărilor, „atribuirea etnică a acestei așezări slavilor sau protoromânilor rămâne discutabilă”.

Ne permitem să observăm că deși puțin numeroase, descoperirile de la Țaga permit atribuirea celei de-a doua așezări unei comunități străromânești sau româno-slave, la care predomină elementele de cultură materială specifice civilizației vechi românești.

Textul lucrării este întregit și susținut de o ilustrație de bună calitate, cuprinzând materialul arheologic descoperit în cele două așezări de la Țaga, precum și de un scurt rezumat în limba franceză, care facilitează accesul cercetătorilor străini interesați de istoria mileniului I d.Hr. din spațiul vechii Dacii.

Așezările de la Țaga, cum s-a văzut, acoperă o perioadă mare de timp din istoria Daciei post-aureliene, de la începutul secolului al IV-lea până spre sfârșitul secolului al VIII-lea, cu o „ruptură”, o discontinuitate culturală, care acoperă a doua jumătate a secolului al VI-lea și primele decenii ale secolului al VII-lea. Această „cezură” cronologică este de așteptat să fie acoperită prin noi cercetări în microzona Țaga și sperăm în descoperirea unui nou sit arheologic care să acopere răstimpul dintre cele două așezări deja cercetate.

La Țaga, ca și în multe alte locuri din spațiul vechii Dacie în care s-au efectuat cercetări arheologice de mai mare amploare, ca de exemplu Valea Budureasca din Muntenia, Valea Moldovei și Valea Bistriței în Moldova sau zona Bratei, zona Biharei sau Sighișoarei în Transilvania, în cadrul unor așezări avem, în epoca marilor migrații, o discontinuitate de locuire pe verticală, cauzată de o anume mobilitate a comunităților sătești autohtone. Dar această mobilitate, provocată de mai mulți factori socio-economici și geo-politici, s-a circumscris unei stabilități microzonale. Prin urmare, de cele mai multe ori, acolo unde avem o discontinuitate de locuire pe verticală, avem o continuitate pe orizontală, microzonală.

Lucrarea prezentată îmbogățește substanțial tabloul cunoașterii epocii secolelor IV-VIII în Transilvania, cu date arheologice concludente și concluzii istorice pertinente, argumentate în chip științific.

Prof.univ.dr. D. Protase ne-a dat în ultimii ani noi și importante lucrări cu caracter monografic, îmbogățind hotărâtor cunoștințele noastre privind epoca romană și post-aureliană în Transilvania. Prin ritmul de lucru dovedit, prin numărul și valoarea lucrărilor date, distinsul istoric și arheolog D. Protase este un model. Și este bine că mai avem asemenea cercetători, asemenea modele, de care tânăra generație de cercetători are nevoie.

Pe lângă felicitările adresate autorului, prof.univ.dr. D. Protase, de la care așteptăm noi și noi lucrări în anii ce vin, care să îmbogățească tabloul istoriografiei românești privind mileniul I d.Hr., în fapt mileniul nașterii poporului român, un gând de mulțumire și felicitări adresăm Asociației tinerilor arheologi „Fortuna” și Editurii Nereamia Napocae, care au publicat monografia prezentată și care în ultimii ani au tipărit peste 50 de cărți de istorie și arheologie, de o valoare științifică incontestabilă.

IOAN MITREA